

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ Κ. ΑΓΓΕΛΟΥ ΒΛΑΧΟΥ

Κύριε Πρόεδρε,

Ὁ ἐξαιρετικὸς ἔπαινος μὲ τὸν ὁποῖο μὲ τιμήσατε μὲ συγκίνησε βαθιὰ καὶ μοῦ προκάλεσε συναίσθηματα ἔντονα ἀλλὰ καὶ διάφορα. Συναίσθημα εὐγνωμοσύνης πρῶτα πὸν ἦλθε νὰ τὸ ἐκτοπίσει ἄλλο στοιχεῖο. Ἡ ἀπιστία. Καὶ τοῦτο παρὰ τὴν πειστικότητα ἡ ὁποία μοῦ δημιούργησε τὴν ψευδαίσθηση ὅτι ἤμουν ὁ ἀκροατὴς ἐπαινῶν ἄλλον προσώπων καὶ θυμῆθηκα τὴν πρώτη φράση τῆς Ἀπολογίας τοῦ Σωκράτους: «Ὁλίγου ἔμαντοῦ ἐπελαθόμην· τοσοῦτον πιθανὸς ἦσο». Αὐτὰ ὁμως, ἦρθε νὰ τὰ ἐπικαλύψει ἕνα συναίσθημα συστολῆς, διότι τὰ ὅσα ὑπερθετικά εἶχατε τὴν εὐγένεια νὰ μοῦ ἀπευθύνετε, εἶναι, καὶ θὰ μείνουν γιὰ μένα, δῶρο πολύτιμο ἀλλὰ βαρὺ πὸν θὰ καταστήσει ἐπίπονη τὴν προσπάθειά μου νὰ μὴν σᾶς ἀπογοητεύσω. Γιὰ τὸ δῶρο, αὐτό, Κύριε Πρόεδρε, σᾶς εὐχαριστῶ ἐκ βαθέων.

Εὐχαριστῶ, ἐπίσης ἐκ βαθέων, τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν γιὰ τὴν ἐξαιρετὴ τιμὴ πὸν μοῦ ἔκαμε νὰ μὲ ἀναδείξει μέλος τῆς στῆν ἔδρα τῆς λογοτεχνίας —πεζὸς λόγος— τὴν ὁποία προεκήρυξε τὸν Ἰούνιο τοῦ 1984. Ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι ἔχω συνείδηση τῆς μεγάλης εὐθύνης πὸν συνοδεύει τὴν ὑψηλὴ αὐτὴν τιμὴ ἡ ὁποία δημιουργεῖ τὸ καθῆκον —δὲν μεταχειρίζομαι τὴν λέξη «ὑποχρέωση» γιατί ὑποδηλοῖ ἕνα στοιχεῖο καταναγκασμοῦ, ἐνῶ τὸ καθῆκον σημαίνει τὴν ἐλεύθερη ἀποδοχὴ ἐκτελέσεως ἑνὸς χρέους— δημιουργεῖ, λέγω, τὸ καθῆκον ἀδιάκοπης συμβολῆς στῆν ἀποστολὴ τοῦ Ἰδρύματος τούτου. Ἡ Ἀκαδημία τιμᾷ τὸν ἐκλεγόμενο γιὰ τὸ μέχρι τοῦδε ἔργο του ἀλλὰ καὶ προσβλέπει στῆν μελλοντικὴ του συμβολή, μὲ κριτήριον τὴν μέχρις ὥρας ἐπίδοσή του, καὶ πολλὰ προσδοκᾷ ἀπὸ τὸν τιμώμενον. Κατὰ τὴν συμβατικὴ, καθημερινὴ ὀρολογία ἢ εἴσοδος στὸ Ἀνώτατο Πνευματικὸ Ἰδρυμα, θεωρεῖται σταθμὸς, ἀλλὰ νομίζω ὅτι σταθμοὶ στῆν ζωὴ δὲν ὑπάρχουν. Ὑπάρχουν ὀρόσημα πορείας τὴν ὁποία πρέπει νὰ εὐχεται κανεὶς ἀνοδική, ἄρα καὶ δύσκολη ὅσο ὑψώνεται καὶ ὅσο ἀραιώνουν τ' ὀρόσημα. Ὅταν φθάσει κανεὶς στῆν βαθμίδα ὅπου ἴσταμαι σήμερα, ἀντιλαμβάνεται, τότε, μὲ κάποιον δέος, ὅτι πρέπει νὰ ἐντείνει τὶς δυνάμεις του ὥστε νὰ εἶναι ἀντάξιος τοῦ ἀξιώματος μὲ τὸ ὁποῖο ἔχει τιμηθεῖ. Ἡ ἄσκηση ἑνὸς ἀξιώματος εἶναι ἔργο δυσκολότερον ἀπὸ τὴν κατάκτησή του. Ἡ δεύτερη ἔχει κίνητρο τὴν προσδοκία τῆς μελλοντικῆς ἐπιβραβεύσεως καὶ ἐπιτρέπει στιγμὲς χαλαρώσεως. Ἡ πρώτη δημιουργεῖ τὴν καθημερινὴ ἐπιταγὴ πὸν ἀπαιτεῖ, τὴν «πᾶσαν ἐς ἀρετὴν νενομισμένην ἐπιτήδευσιν». Καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν ἐπιταγὴ ὑπόσχομαι ὅτι θὰ συμμορφωθῶ.

«Ἦθελα νᾶμονν ἔμορφος τσαὶ νᾶμονν παλληκάριν
 »Τσαὶ νᾶμονν τσαὶ τραγουδιστής, δὲν ἤθελ' ἄλλη χάριν».

Ἀκούγοντας, πρὶν ἀπὸ τριάντα τόσα χρόνια, τοὺς στίχους αὐτοὺς ἀπὸ ἓναν Κύπριο λυράρη — πὸν τοὺς ραφωδοῦσε μὲ τὴν ἔντονη ἔρρωτη φωνή του—, τοὺς αἰσθάνθηκα σὰν ἓνα κάλεσμα πὸν ἀναδυόταν ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ χρόνου, ἡχὼ μακρινή ἀλλὰ εὐκρινέστατη, τῆς ἀρχαίας ὑψηλῆς ἐπιταγῆς: «Καλὸς κἀγαθός». Καὶ οἱ δονήσεις πὸν μοῦ προκάλεσε ὀδήγησαν τὴν σκέψη μου στὴν ἀνεύρεση καὶ ἄλλων τέτοιων στοιχείων πὸν νὰ δείχνουν ὅτι ἡ γενικὴ στάση τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων ἀπέναντι στὴν ζωὴ —δὲν ἐννοῶ τὰ ἐπιτεύγματα— ἢ συμπεριφορὰ τους, οἱ πνευματικὲς τους ἀνησυχίες, οἱ ἐκφραστικοὶ τους τρόποι, τὸ σύνολο δηλαδὴ τῶν στοιχείων πὸν συνθέτουν τὴν γενικὴ διαγωγὴ μιᾶς ἀνθρώπινης ομάδας, βρῖσκει πολλὰς ἀντιστοιχίες στοὺς Ἕλληνας τῆς ἀρχαιότητος.

Ἡ ἀναζήτησις καὶ μόνη τέτοιων στοιχείων, ἀποτελεῖ ἤδη, ἀπὸ μόνη της, ἓνα εἶδος λυτρώσεως γιὰ τὸν σύγχρονον Ἕλληνα. Ἔτσι κι' ἄλλιῶς εἶναι δύσκολο νὰ εἴσαι Ἕλληνας. Ἴσως, ἂν ὄχι κυρίως, ἐπειδὴ μᾶς λείπει τὸ ἱστορικὸ «Ἰνώθι σαυτὸν» πὸν, ἂν πρέπει νὰ εἶναι τὸ κύριον ὑπαρξιακὸ βοήθημα γιὰ τὸ ἄτομο, θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἀκόμη περισσότερο ἀπαραίτητο γιὰ τὴν ζωὴ ἐνὸς ἔθνους πὸν ἄλλιῶς κινδυνεύει νὰ παραπαίει. Ὁ τρόπος, ὁ σχεδὸν μυθικὸς μὲ τὸν ὅποιον μαθαίνομε τὴν Ἱστορίαν μας, μᾶς ἐμπροτίξει μ' ἓνα εἶδος ἐπικινδύνου ἀναδρομικοῦ ἐθνικισμοῦ καὶ ἄκρατου θανμασμοῦ γιὰ τοὺς ἀρχαίους ἀλλὰ καὶ τοὺς πρόσφατους προγόνους καὶ μάλιστα σὲ βαθμὸν ὥστε συχνὰ ἡ περικεφαλαία τοῦ Περικλῆ νὰ μεταβάλλεται σὲ παρωπίδες πὸν μᾶς ἐμποδίζουν νὰ βλέπομε σωστά, καὶ τὰ τσαρούχια τοῦ Κολοκοτρώνη νὰ μεταβάλλονται κι' αὐτὰ σὲ βαριά, μολυβένια πέλματα πὸν καθιστοῦν τὸ βᾶδισμά μας δύσκολο.

Ἀλήθεια εἶναι, ὅμως, ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς, τὸ ἐκπληκτικὸ αὐτό, σχεδὸν ἀνεξήγητο ἱστορικὸ φαινόμενον, πὸν ὀνομάζω, παραφράζοντας τὸν Αἰσχύλο, ἀνήριθμον γέλασμα ἑλληνικῶν κυμάτων ἔστησε, κάποτε, στὸν ἀργαλιὸ τῆς Ἱστορίας ἓνα στημόνι τόσο ὠραῖο καὶ στέρεον, ὥστε ἀπὸ τότε δὲν ἔχει ἀλλάξει, κι' ἂς ἔχει περάσει τὸ ὑφάδι σὲ ἄλλες σαῖτες πὸν τίς δουλεύουν ἄλλα χέρια. Ὁ Δυτικὸς Πολιτισμὸς, παρὰ τὰ σύγχρονα «πόντια οὐδματα», παρὰ τὴν ἀπειλὴ τῆς ἰσοπεδωτικῆς ὀμίχλης πὸν ἀπλώνεται ὄλο καὶ περισσότερο, παραμένει ἑλληνικὸς κατὰ τὴν σκέψη καὶ τὴν τέχνην, ρωμαϊκὸς κατὰ τὸ δίκαιον, ἑβραϊο-χριστιανικὸς κατὰ τὴν θρησκείαν. Ἡ μεγάλη ὅμως ἀλήθεια αὐτὴ δὲν πρέπει νὰ μᾶς κρύβει ἄλλες μικρὰς ἀλήθειαι. Ὅτι οἱ Ἕλληνας πὸν ἔστησαν τὸ στημόνι αὐτὸ ἦσαν ἄνθρωποι Ἀθηναῖοι, Σπαρτιαῖτες, Μακεδόνες, Θηβαῖοι, Κορινθιοί, Ἴωνες, Συρακούσιοι, Ἀργεῖοι, πὸν εἶχαν ἀρετὰς καὶ κακίαι, χάρες κι' ἐλαττώματα, ἦσαν πρωτόγονα δευσιδαίμονες ἀλλὰ καὶ διψασμένοι γιὰ μάθησιν, σχε-

δὸν νοσηρὰ περίεργοι, ὑπερήφανοι καὶ τραχεῖς, μεγαλόφρονες ἀλλὰ καὶ μικρόφωνα ματαιόδοξοι, δονούμενοι ἀπὸ τὸ πάθος, ἄστατοι ἀλλὰ καὶ πείσμονες, συχνὰ ὑπερόπτες, περιστασιακὰ γενναιόδωροι ἀλλὰ καὶ ἀπίκοροι καὶ φθονεροί, ἔτοιμοι κάθε στιγμή, νὰ μεγαλορρηγῆσουν ἢ νὰ καταποντισθοῦν, γνωρίσματα ὅλα αὐτὰ πὸν βρίσκομε καὶ στὸν πρόσφατο καὶ σύγχρονο Ἑλληνισμό.

Ἄνθρωποι καὶ ὄχι ἡμίθεοι ἦσαν οἱ ἀρχαῖοι πὸν εἶχαν, ἀπὸ τότε, κοινὸς παρονομαστὲς τὸν πυρετικὸ ρυθμὸ ζωῆς, τὸ θάρρος τοῦ τυχοδιωκτισμοῦ, τὸν ἔντονο βιολογικὸ παλμὸ καὶ τὴν φιλοδοξία νὰ ὑπερέχουν ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους, Ἑλληνας ἢ ξένους-βαρβάρους, φιλοδοξία ὅμως ἀνάμικτη μὲ ματαιοδοξία πὸν μπορεῖ νὰ οδηγήσει σὲ πράξεις θαυμαστὲς ἢ στὸν ὄλεθρο. Τὸ μίγμα αὐτὸ τῆς φιλο- καὶ ματαιο-δοξίας εἶναι, νομίζω, αὐτὸ πὸν ὀνομάζομε σήμερα φιλότιμο, σωτήριο ἢ καταστρεπτικὸ. Πολύχρωμη φιλοτιμία, ἄμιλλα, ἐπιδίωξη ὑπεροχῆς, παράλογη ἀντιμετώπιση μιᾶς προκλήσεως, ἄγνοια τοῦ κινδύνου, ὑπερφίαλη αὐτοπεποίθηση, ἄκρα εὐθιξία, στοιχεῖα πὸν ὄθοῦν σὲ πράξεις γενναιότητος ἀλλὰ καὶ σὲ μικρόφωνα πείσματα, σὲ ἀνώφελος παρατολμίες χωρὶς τὴν παραμικρὴ προετοιμασία, στοιχεῖα πὸν θαρρῶ, ἀποτελοῦν μιὰ ἀπὸ τὶς ἐμφανεστερὲς σταθερὲς τοῦ Ἑλληνισμοῦ μὲ ρίζα τῆς τὸ ὀμηρικὸ «αἰ ἐν ἀριστέειν καὶ ὑπέιροχον ἔμμεναι ἄλλων», κραυγὴ νεανικοῦ παλμοῦ, δεῖγμα ἀνωριμότητος πὸν μᾶς παρακολουθεῖ ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιὰ καὶ συμβάλλει, παράξενα, στὴν ἐπιβίωσή μας. Καὶ λέω παράξενα γιατί ὁ ἀνώριμος δὲν ἔχει ἐγκαρτέρηση οὔτε τὴν σοφία τῆς προσαρμογῆς. Ἐγκαρτέρηση καὶ προσαρμογὴ εἶναι, ἴσως οἱ δύο κύριες, ἀν ὄχι μόνες ἀρετὲς μας, πὸν μᾶς βοήθησαν νὰ μὴν ἐξαφανιστοῦμε σὰν ἐθνικὴ ὄντοτητα. Ὁ Ἑλληνισμὸς, σὰν εὐκαμπτο ριπίδιο, ἀνοιξε καὶ μαζεῦτηκε, ἀπλώθηκε καὶ συρρικνώθηκε ἀρκετὲς φορὲς, κατέκτησε καὶ κατακτῆθηκε, ἐπηρέασε καὶ ἐπηρεάστηκε. Ἡ περιπέτεια αὐτὴ ἀρχίζει πρὶν ἀπὸ τὸν τρωϊκὸ πόλεμο καὶ ἐξακολουθεῖ μὲ τὸ ἴδιο πάντα βασικὸ κίνητρο, τὴν ἐπιδίωξη νὰ διακριθοῦμε, νὰ ἐπιτύχομε τὴν ἀναγνώριση τῶν ἄλλων. Μᾶς κινεῖ πάντα τὸ αἶσθημα πὸν ἐκφράζει ὁ Ἐκτωρ ὅταν ἀναπέμπει, γιὰ τὸν γιό του Ἄστυνάκτα τὴν ἐσχί:

Ζεῦ, ἄλλοι τε θεοί, δότε δὴ καὶ τόνδε γενέσθαι
 παιδ' ἐμόν, ὡς καὶ ἐγὼ περ, ἀριπρεπέα Τρώεσσιν
 ἀνάσσειν
 καὶ ποτέ τις εἴπησι «Πατρὸς γ' ὅδε πολλὸν ἀμείνων!»

Ὁ πόθος αὐτὸς τῆς ἀριστείας εἶναι μιὰ ὄψη τοῦ φιλότιμου, ἢ κορώνα. Ἡ ἄλλη ὄψη, τὰ γράμματα, εἶναι ἡ ἐγνωπάθεια ἢ ἄκρα εὐθιξία πὸν δίνει τὸ προβάδισμα στὸ ἀτομικὸ συμφέρον εἰς βάρος τοῦ γενικοῦ. Ἡ εὐθιξία αὐτὴ ὀδηγεῖ τὸν «θεοῦρο» Ἀχιλ-

λέα νὰ προτιμήσει νὰ ἀποσυρθεῖ στήν σκηνή του μὲ κίνδυνον νὰ χαθεῖ ὁ πόλεμος. Τὸ φιλότιμο πάλι κάνει τὸν Ἀχιλλεὺ νὰ πάρει τὰ ὅπλα γιὰ νὰ ἐκδικηθεῖ τὸν σκοτωμὸ τοῦ Πατρόκλου. Ἐπιτρέφοντας στήν μάχη κάνει, τὴν ἴδια στιγμή, τὴν κρίσιμη ἐπιλογή. Προτιμᾷ μιὰ σύντομη ἀλλὰ ἐνδοξη ζωὴ παρὰ μιὰ ἄσημη μακροζωΐα.

Ὁ πόθος ὅμως αὐτὸς τῆς ἀριστείας ἔχει σιαμαῖο ἀδελφὸ τὸν φθόνο καὶ συνοδοὺς τὸν τοπικισμό, τὴν ἀλαζονεία καὶ τὸ φιλόφογο πνεῦμα ἐναντίον τῶν ἀξίων ἡγετῶν ποὺ κινουσε ἀνέκαθεν τοὺς Ἕλληνας. Πνεῦμα ποὺ στὰ χρόνια μας χύνει τὸ αἷμα τοῦ Καποδίστρια τὸ 1831, ἀνατρέπει τὸν Τρικούπη τὸ 1895, σαρώνει τὸν Βενιζέλο τὸ 1920. Πνεῦμα ποὺ εἶχε βρεῖ στήν ἀρχαιότητα τὴν πανηγυρική του καθιέρωση μὲ τὸν θεσμό τοῦ ὄστρακισμοῦ καὶ θύματά του τὸν Ἐάνθιππο, πατέρα τοῦ Περικλῆ, τὸν Θεμιστοκλῆ, τὸν Ἀριστείδη, τὸν Κίμωνα, τοὺς δύο Θουκυδίδες. Συνταρακτικὴ εἶναι ἡ διαπίστωση τοῦ Πλουτάρχου ὅτι: «Κόλασις οὐκ ἦν ὁ ἐξοστρακισμός, ἀλλὰ παραμυθία φθόνου καὶ κουνφισμὸς ἠδομένου τῷ ταπεινοῦν τοὺς ὑπερέχοντας».

Τὸν τοπικισμό τὸν συναντοῦμε σὲ κάθε ὀρόσημο τῆς Ἱστορίας μας. Τὶς παραμονές τοῦ Μαραθῶνος οἱ Σπαρτιάτες βρίσκουν μιὰ καλὴ πρόφραση γιὰ νὰ μὴν στείλουν βοήθεια στοὺς Ἀθηναίους. Δέκα χρόνια ἀργότερα, ὅταν ὁ ἀπειράριθμος στρατὸς τοῦ Ξέρξη ἀρχίζει τὴν εἰσβολή, τί κάνουν οἱ Ἕλληνίδες πόλεις; Ὅσες δὲν ἔχουν μηδίσαι; Διαφωνοῦν ἀντὶ νὰ ὀμοδοξήσουν. Ἡ Σπάρτη καὶ οἱ Πελοποννήσιοι ἀρχίζουν νὰ κατασκευάζουν ἓνα τεῖχος στὸν Ἴσθμό καὶ μὲ τὴν πράξη τους αὐτὴν καὶ μόνο διακυβεύουν τὴν ἐνότητα τῆς ἐλληνικῆς ἄμυνας. Οἱ Λακεδαιμόνιοι στέλνουν μόνο 300 ὀπλίτες στὶς Θερμοπύλες καὶ μόνο ὁ ὑπέροχος ἡρωϊσμός τους, μὲ τὸν Λεωνίδα, ἐξαγοράζει τὴν μικροψυχία τῶν Ἐφόρων τῆς Σπάρτης.

Ἄν εἶχαν στείλει τρεῖς χιλιάδες ὀπλίτες καὶ ἄν, ἀντὶ νὰ φρουροῦν τὴν προδοτικὴ ἀτραπὸ Ἀνόπαια χίλιοι Φωκεῖς, τὴν φρουροῦσαν χίλιοι Σπαρτιάτες, πῶς θὰ περνοῦσε ὁ Ξέρξης;

Τὴν παραμονὴ τῆς Σαλαμίνας τὸ τεράστιο κῦρος τοῦ Θεμιστοκλῆ δὲν ἀρκεῖ γιὰ νὰ ἐπιβληθεῖ τὸ σχέδιο τοῦ Ἀθηναίου στρατηγοῦ. Χρειάστηκε, κατὰ τὴν παράδοση, νὰ μεταχειριστεῖ τὸν δόλο γιὰ νὰ ἐξαναγκάσει τοὺς συμμάχους νὰ ναυμαχήσουν στὰ στενά. Τὶς ἔριδες αὐτές, τὶς ἀπροθυμίες, καὶ τοὺς δισταγμοὺς ποὺ σημειώνονται καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν μάχη τῶν Πλαταιῶν, τὶς βρῖσκομε 23 αἰῶνες ἀργότερα, τὸ 1821. Μόλις ἀπελευθερώνονται μερικὰ στρέμματα γῆς στὸν Μοριά ἀρχίζει ἐμφύλιος πόλεμος ποὺ παύει προσωρινὰ μὲ τὴν εἰσβολὴ τοῦ Δράμαλη στήν Πελοπόννησο. Πάλι ἐδῶ λειτουργεῖ ὁ τοπικισμός. Πάλι κανεὶς δὲν δοκιμάζει νὰ σταματήσει τὸν Πασά, προτοῦ μπεῖ στὸν Μοριά, νὰ τοῦ φράξει τὸν δρόμο στὶς Σκιρωνίδες Πέτρες —τὴν σημερινὴ Κακὴ Σκάλα— ποὺ θὰ ἦσαν ἀδιάβατες ἂν τὶς φρουροῦσαν οἱ Ἕλληνας. Ὅταν

ὁ Δράμαλης προχωρεῖ πρὸς τὸ Ἄργος, ὁ Κολοκοτρώνης ἔχει τὸ σχέδιό του. Δὲν προβάλλει ἀντίσταση κι' ἀφήνει πίσω του καμένη γῆ. Ἄλλοι καπεταναῖοι τὸν κατηγοροῦν γιὰ δειλία ἀλλὰ ὁ Γέρος ἐπιβάλλεται. Δαμάζει τὴν ἀγωνία του καὶ τὸ ἄγχος τῶν ἄλλων. Περγοῦν οἱ μέρες, τὰ τρόφιμα τοῦ Δράμαλη ἐξαντλοῦνται καὶ ὁ πασὰς προσπαθεῖ ν' ἀναδιπλωθεῖ στὴν Κόρινθο. Καὶ τότε ὁ Γέρος ἀναλαμβάνει δράση στὰ Δερβενάκια καὶ στὸν Ἄη Σώστη. Ἡ πανωλεθρία τοῦ Δράμαλη ἀνατρέπει ὀλόκληρο τὸ πολεμικὸ σχέδιο τῆς Πύλης καὶ χαρίζει δυὸ χρόνια ἀνάπαυλας στοὺς ἀγωνιζομένους Ἕλληνες. Κανεὶς ὅμως ἀπὸ τοὺς ἀγωνιστὲς δὲν παραδέχεται, στὰ ἀπομνημονεύματά του, ὅτι ἡ μεγάλη νίκη ἦταν κυρίως ἔργο τοῦ Γέρου τοῦ Μοριά. Ὅπως ἀκριβῶς, μετὰ τὴν ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας συγκεντρώθηκαν ὅλοι οἱ στρατηγοὶ στὸν Ἴσθμό γιὰ ν' ἀπονεύμουν τὸ ἀριστεῖο καὶ ὁ καθένας ψήφισε πρῶτο τὸν ἑαυτοῦ καὶ δεύτερο τὸν Θεμιστοκλή...

Ἔρχομαι τώρα, στὴν ἀλαζονεία, καρπὸ τοῦ ἐκφυλιζομένου συχρὰ ἑλληνικοῦ φιλότιμου πὸν ὀδηγεῖ σὲ ἄφρονη πρόκληση.

Ἡ Εὐγενοῦλα ἢ μοσκοινιά καὶ μικροπαντρεμένη
ἐβγήκε καὶ παινεύτηκε πὸς Χάρο δὲν φοβᾶται,
γιατ' εἶν' τὰ σπίτια της ψηλὰ κι' ὁ ἄντρας της λεβέντης.

Ἀλλὰ ὁ Χάρος ἔχει στήσει τὸ αὐτὸ κι' ὅταν ἄκουσε τὴν πρόκληση «πολὸ τοῦ βαρυφάνη». Γίνεται ἄγριο χελιδόνι καὶ σαῖτεῦε τὴν ἀλαζονικὴ Εὐγενοῦλα, ἀλαζονικὴ σὰν τὴν Νιόβη πὸν καυχίεται πὸς τὰ παιδιά της εἶναι ὠραιότερα ἀπὸ τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὴν Ἄρτεμη. Ἡ μάνα τους Αἰητῶ, ὀργίζεται καὶ στέλνει τὰ δύο θεῖα παιδιά της νὰ σκοτώσουν — μὲ σαῖτες κι' αὐτὰ — δηλαδή ἐξ οὐρανοῦ, ὅλα τὰ παιδιά τῆς Νιόβης.

Τὴν ἴδια ἀλαζονεία δείχνει κι' ἓνας καραβοκύρης, ὁ μικρο-Κωνσταντῖνος, πὸν ἀφηγάει τὶς προειδοποιήσεις τοῦ κῆρ Βοριά ὅτι θὰ σηκώσει φουρτούνα.

«Δὲν σὲ φοβᾶμαι, κῆρ Βοριά, φουσήσης δὲ φουσήσης.
» Τὶ ἔχω καράβι ἀπὸ καρυὰ καὶ τὰ κουπιὰ πυξάρι.
» Ἔχω κι' ἀντένες προόντζινες κι' ἀτσάλινα κατάρτια.
» Ἔχω πανιὰ μεταξωτά, τῆς Προύσας τὸ μετὰξι».

Ὁ μικρο-Κωνσταντῖνος ξανοίγεται στὸ πέλαγος καὶ πνίγεται ἀπὸ τὶς πολλὲς σπηλιάδες. Τιμωρία τῆς ἀλαζονείας του ὅπως καὶ πρὶν ἢ Εὐγενοῦλα ἢ μικροπαντρεμένη.

Εὐγενοῦλα, μικρο-Κωνσταντής, ὑποκοριστικά πὸν φανερώνουν ἓνα ἄλλο ἐθνικὸ χαρακτηριστικὸ. Τὸν σύγχρονο ὑποκορισμὸ πὸν θυμίζει τὸν ἀρχαῖο εὐ φ η μ ι σ μ ὁ,

γνώρισμα κυρίως τῶν Ἀθηναίων πού τὸ ὑπογραμμίζει μὲ εἰρωνεία ὁ Πλούταρχος: «...ἃ δ' οὖν οἱ νεώτεροι, τοὺς Ἀθηναίους λέγουσι τὰς τῶν πραγμάτων δυσχερείας ὀνόμασι χρηστοῖς καὶ φιλανθρώποις ἐπικαλύπτοντας ἀστείως ὑποκορίζεσθαι, τὰς μὲν πόρνας ἐταίρας, τοὺς δὲ φόρους συντάξεις, φυλακὰς δὲ τὰς φρουρὰς τῶν πόλεων, οἴκημα δὲ τὸ δεσμοκτήριον καλοῦντες, πρώτου Σόλωνος ἦν ὡς ἔοικε σόφισμα τὴν τῶν χρεῶν ἀποκοπὴν σεισάχθειαν ὀνομάσαντος».

Συνέδεσα, προηγουμένως, τὴν Σαλαμίνα μὲ τὰ Δερβενάκια, ἐπειδὴ εἶναι νίκες ἀποφασιστικὲς πού ὀφείλονται σὲ ἐπιτήδειο τέχνασμα, ἀλλὰ κι' ἐπειδὴ βρίσκω ἕναν ἄλλο ἐκπληκτικὸ παραλληλισμό. Τὸν ὅμοιο συναρπαστικὸ τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἐξύμνησαν τὴν νίκη τῶν Ἑλλήνων ὁ μέγας Αἰσχύλος καὶ ὁ ἀνώνυμος ταπεινὸς λαϊκὸς ποιητὴς τοῦ 1821. Δαιμόνιο εἶναι τὸ εὔρημα τοῦ Αἰσχύλου πού παρουσιάζει τὴν αἴγλη τῆς ἑλληνικῆς νίκης ἱστορημένη ἀπὸ τὸν ἠττημένο ἐχθρό.

“Ολοὶ ξέρομε τοὺς στίχους τοῦ Αἰσχύλου ὅταν ὁ Ἄγγελος ἔρχεται νὰ ἱστορήσει τὴν ἔκταση τῆς συμφορᾶς στὴν βασιλομήτορα Ἄτοσσα:

Ἦρξεν μὲν, ὦ δέσποινα, τοῦ παντὸς κακοῦ
φανεῖς ἀλάστωρ ἢ κακὸς δαίμων ποθέν.

Καὶ ἐξακολουθεῖ πάρα κάτω:

οὐ γὰρ ὡς φνυγῆ
παιῶν' ἐφύμνονν σεμνὸν Ἑλλήνες τότε
ἀλλ' ἐς μάχην ὀρμῶντες εὐνύχῳ θράσει.

Ἦστερα περιγράφει τὴν καταστροφὴ τοῦ περσικοῦ στόλου.

Καὶ νὰ τώρα, πῶς, ὁ ἀνώνυμος λαϊκὸς ποιητὴς στέλνει, σὲ μιὰ σύγχρονη Ἄτοσσα, τὴν μάνα τοῦ Δράμαλη, τὸν Μαῖστρο, ἄγγελο τῆς καταστροφῆς:

Φύσα, μαῖστρο δροσερὲ κι' ἀέρα τοῦ πελάγου,
νὰ πᾶς τὰ χαιρετίσματα στοῦ Δράμαλη τῆ μάνα.
Τῆς Ρούμελης οἱ μπέηδες, τοῦ Δράμαλη οἱ ἀγάδες
στοῦ Δερβενάκι κείτονται, στοῦ χῶμα ξαπλωμένοι.
Στρῶμά ἔχουνε τὴ μαύρη γῆ, προσκέφαλο λιθάρια
κι' γι' ἀπανωσκεπάσματα τοῦ φεγγαριοῦ τὴ λάμψη.
Κι' ἕνα πουλάκι πέρασε καὶ τὸ συγχρωτᾶνε.
Ποὺλὶ πῶς πάει ὁ πόλεμος, τὸ κλέφτικο ντουφέκι;
Μπροστὰ πάει ὁ Νικηταρᾶς, πίσω ὁ Κολοκοτρώνης

καὶ παρὰ πίσω οἱ Ἕλληνες μὲ τὰ σπαθιά στὰ χέρια.

Γράμματα πᾶνε κι' ἔρχονται στῶν μπέηδων τὰ σπίτια.

Κλαῖνε τ' ἀχούρια γι' ἄλογα καὶ τὰ τζαμιὰ γιὰ Τούρκους.

Ποῦ ἄλλοῦ παρὰ στὰ ἔργα τοῦ Λόγου μπορεῖ κανεὶς νὰ βρεῖ πιστότερο κάτοπτρο τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου ἑνὸς ἔθνους; Μέσα στοῦ ἀνεξάντλητο ὄρυχεῖο τῆς ἐλληνικῆς γραμματείας, ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ἕως τὴν σύγχρονη ἐποχή, βρίσκει κανεὶς πολλὰ, τὴν ἐπιλογή καὶ τὴν προτίμηση τῶν θεμάτων, τὸν τρόπο ἀναπτύξεώς τους, τὴν προβολὴ ἀξιών, τὰ διδάγματα ποὺ ἐξάγονται, στοιχεῖα ποὺ ὀδηγοῦν στὴν διαλίτωση ὅτι ἡ ἰδιοσυγκρασία ἑνὸς ἔθνους, μιᾶς ἀνθρώπινης ομάδας, ἀπὸ τὴν στιγμὴ ποὺ, σὰν μελίσσι συγκεντρώνεται γύρω ἀπὸ ἕνα πυρήνα, ἀλλάζει πολὺ λίγο, μὲ τὴν πάροδο τῶν αἰώνων κι' ἄς εἶναι αὐτοὶ κατάμεστοι ἀπὸ ὀδυνηρὲς περιπέτειες καὶ συμφορὲς ποὺ περισσεύουν στὴν Ἱστορία τοῦ ἔθνους μας.

Ἄν τὰ ἔργα τῶν μεγάλων τραγωδῶν τοῦ 5ου αἰώνα ἔβρισκαν τὴν κατάφαση τοῦ κόσμου τοῦ ἐλληνικοῦ, ἀπὸ τὸν Εὐξείνιο Πόντο ἕως τὸ Δρέπανο τῆς Σικελίας, ὁ ὁ λόγος εἶναι ὅτι ὅλα ἦσαν ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὴν μυθολογία ποὺ καθρέφτιζε, συμβολικά, τὶς ἀνησυχίες, τοὺς πόθους, τὶς ἐξάρσεις καὶ τὶς θλίψεις ἑνὸς λαοῦ ποὺ ἦταν —καὶ εἶναι— πάντα ἔτοιμος νὰ δανεῖται, νὰ παθιάζεται, νὰ βυθίζεται μέσα στὴν ἀπορία μπροστὰ στὴν μοίρα τοῦ ἀνθρώπου ποὺ μόνος ἀπ' ὅλα τὰ πλάσματα, ξέρεῖ πὼς ἡ ζωὴ ἔχει ἕνα τέλος καὶ προσπαθεῖ νὰ βρεῖ κάποια ἐξήγηση τῆς ἀποστολῆς του, νὰ δώσει ἕνα νόημα στὴν ζωὴ του.

Ἕνα νόημα ζωῆς γιὰ τὸν Ἕλληνα εἶναι τὸ ἀριστεύειν, τὸ μεγαλοφυεῖν, ἀλλὰ ἡ ἐπιδίωξη αὐτὴ εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὴν θυσία. Γιὰ νὰ φύγει ὁ ἐλληνικὸς στόλος ἀπὸ τὴν Ἀῶνίδα νὰ κατακτήσει τὸ Ἴλιον, πρέπει ὁ Ἀγαμέμνων νὰ σφάξει τὴν κόρη του Ἰφιγένεια. Μεταχειρίζεται τὸν δόλο. Μηνάει τῆς Κλυταιμνήστρας νὰ φέρει τὴν κόρη της γιὰ νὰ τὴν ἀρραβωνιάσει τάχα μὲ τὸν Ἀχιλλέα. Ἡ θυσία γίνεται καὶ ὁ στόλος φεύγει. Στὸς καιροὺς μας τὰ ἐργετήματα εἶναι πιὸ περιορισμένα, τὰ πλαισιὰ τους πιὸ στενά, ἀλλὰ πάλι ἡ ἐπιτυχία ἔχει συνοδὸ τὴν θυσία. Ὁ Πρωτομάστορας τοῦ Γεφυριοῦ τῆς Ἀρτας πρέπει νὰ τοιχίσει τὴν γυναῖκα του στὴν πρώτη καμάρα, ἀλλιῶς «γεφύρι δὲν στεριώνει». Τὸ ἀπαίσιο ἄγγελμα τοῦ τὸ φέρνει ἕνα πουλί, μαῦρο πουλί, ἐπιβίωση τῶν παναρχαίων οἰωνῶν. Ὁ Πρωτομάστορας, μὲ τοὺς συντρόφους του, μεταχειρίζεται κι' αὐτὸς τὸν δόλο. Ἐχει, τάχα, χάσει τὸ δαχτυλίδι του ποὺ ἔπεσε στὰ θεμέλια τῆς μεγάλης καμάρας καὶ ἡ γυναῖκα του πρόθυμα κατεβαίνει νὰ τοῦ τὸ βρεῖ. Καὶ τότε τὴν τοιχίζουσαν ζωντανή.

Τίποτε τὸ τραγὸν δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιτελεσθεῖ χωρὶς θυσία, διδάσκουν ὁ ἀρχαῖος μῦθος καὶ τὸ σύγχρονο παραμῦθι καὶ τὸ τίμημα εἶναι ὁ θάνατος ἀγαπημένου προσώ-

που. Κι' ἐνῶ ὁ Ἕλληρ ἔχει ἐγκαρτέρηση μπροστά στίς στερήσεις, τίς κακουχίες καί τήν σκληρότητα τῆς ζωῆς, αἰσθανόταν πάντα φρίκη καί τρόμο γιά τόν θάνατο. Ἡ ψυχὴ τοῦ νεκροῦ Ἀχιλλεῖα στήν Νέκυια τῆς Ὀδυσσεΐας ἀποκρίνεται σὰ παρηγορητικά λόγια τοῦ Ὀδυσσεῖα:

Μὴ δὴ μοι θάνατόν γε παραῦδα, φαίδιμ' Ὀδυσσεῦ....

Μὴν μὲ παρηγορεῖς γιά τόν θάνατο, ξακουστὲ Ὀδυσσεῖα. Θὰ προτιμοῦσα, ζωντανός, νὰ εἶμαι ὑπηρέτης φτωχοῦ χωρικοῦ πού δὲν ἔχει βίος, παρὰ νὰ βασιλεύω σ' ὄλους αὐτοὺς τοὺς χλωμούς νεκρούς.

Τὸ λαϊκὸ τραγούδι ἐκφράζει τὸν ἴδιο σπαραγμὸ γιά τὴν ψυχὴ πού βρίσκεται στὸν Ἄδη:

«Γιὰ πές μου, τί τοῦ ζήλεψες αὐτοῦ τοῦ Κάτω Κόσμου;

Ἐφροῦ βιολιὰ δὲν παίζονε, παιγνίδια δὲ βαροῦνε.

Εἶναι κι' οἱ νιοί ξαρμάτωτοι κι' οἱ νιές ξεστολισμένες.

Καὶ τῶν μανάδων τὰ παιδιὰ σὰν μῆλα ραβδισμένα».

Τὴν τραγικὴ σύγκρουση πού δημιουργεῖ ἡ θέληση τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἐπιτελέσει μιὰν ἠθικὴ ἐπιταγὴ καὶ ὁ κίνδυνος, ἐκτελώντας τὴν, νὰ χάσει τὴν ζωὴ του, ἐκφράζει, συγκλονιστικά ὁ θρῆνος τῆς Ἀντιγόνης πού οἰδεύεται καθὼς τὴν ὀδηγοῦν στὸν θάνατο:

Ἄκλαντος, ἄφιλος, ἀνυμέναιος τα-
λαίφρων ἄγομαι τὰν ετοίμαν ὁδόν.

Ὅταν ὁμως ὀρθωνόταν ἐναντίον τοῦ Κρέοντος φωνάζοντάς του, κατὰ πρόσωπο, τὴν ὑπερηφάνειά της γιά τὴν σπουδαία πράξη της,

Καίτοι πόθεν κλέος γ' ἂν εὐκλεέστερον
κατέσχον ἢ τὸν ἀδελφὸν ἐν τάφῳ
τιθεῖσα.....

ἤξερε ὅτι κινδύνευε τὰ ἔσχατα. Ὅμως ἂν ξαναρωτιόταν πάλι «ὄχι» θὰ ξανάλεγε.

Ἐξαφανίζεται ἡ ἐγκαρτέρηση καὶ ἡ ἀξιοπρέπεια. Ὅταν ἔρχεται ἡ στιγμή τῆς πληρωμῆς, ἀκόμα κι' ἡ Κλυταιμνήστρα, ἡ σκληρὴ κι' ἀγέρωχη ψυχὴ, ἱκετεύει τὸν Ὀρέστη:

.....ὦ τέκνον, τέκνον
οἴκτιρε τὴν τεκοῦσαν.

Ἐκ τῆς ἀπόφαστος σὲ πάθος βαδίζει ἡ βασίλισσα. Τὸ πάθος τοῦ ἔρωτος πρὸς τὸν Αἴγισθο, τὸ πάθος τῆς ἀγάπης τῆς ζωῆς.

Τὸ πάθος, ἄλλο σταθερὸ γνῶρισμα τῆς ἐλληνικῆς ἰδιοσυγκρασίας. Πάθος ποῦ ἐξουδετερώνει τὴν συνείδηση, τυφλώνει καὶ παρασύρει σὲ πράξεις ἀπάνθρωπες καὶ θηριώδεις, τὴν παιδοφαγία καὶ τὴν παιδοκτονία ὅπως ἀναφέρονται στὴν Μυθολογία: Στὰ Θυέστεια δεῖπνα ὅπου ὁ Ἄτρεὺς προσφέρει, στὸν ἀδελφὸ του Θυέστη, τὶς σάρκες τῶν παιδιῶν του μαγειρεμένες ἀνάκατα, μὲ κρέατα κνηρηιοῦ. Στὸ γεῦμα ποῦ προσφέρουν στὸν Δία ὁ Λυκάων καὶ οἱ γιοὶ του, ποῦ σφάζουν καὶ μαγειρεῖν τὸν μικρότερό τους ἀδελφόν. Στὴν γνωστότερη ἀπ' ὅλες παιδοκτονία τῆς Μήδειας, ποῦ εἶναι πυρακτωμένη ἀπὸ τὸ πάθος τῆς ἐκδικήσεως ἐναντίον τοῦ ἀπίστου Ἰάσωνος. Πάθος ποῦ πνίγει κάθε ἄλλο μέσα τῆς αἴσθημα, τὴν παραλύει σὰν ἀτσάλινο δίχτυ, ὅπως τῆς κρέζει ἀπελπισμένος, ὁ χορὸς ὅταν καταλαβαίνει ὅτι κι' αὐτὸ τὸ μητρικὸ φίλτρο ὑποχώρησε:

..... τί σοι βαρὺς
χόλος προσπίπτει καὶ δυσμενῆς φόνος
ἀμείβεται;

Ἐπάρχει σύγχρονη Μήδεια; Ναι, ὑπάρχει, ἡ γυναίκα τοῦ Ἀνδρόνικου, τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ «ἡ Μάνα ἡ Φόνισσα» ποῦ, κυριευμένη κι' αὐτὴ ἀπὸ τὸ πάθος γιὰ τὸν ἔραστή τῆς, σκοτώνει τὸ παιδί τῆς, ποῦ τὴν εἶδε στὴν ἀγκαλιά του. Ὁχι μόνον τὸ σκοτώνει ἀλλὰ

σὰν μακελλάρης φυσικὸς τοῦ βγάνει τὸ σκῶτι.
Σ' ἐννιά νερὰ τὸ ξέπλυσε καὶ πάλιν αἷμα στάζει.
Καὶ στὸ τηγάνι τῶβαλε γιὰ νὰ τὸ τηγανίσει.

Κι' ὅταν ὁ Ἀνδρόνικος, ὁ ἄντρας τῆς, γυρίζει, τοῦ τὸ δίνει νὰ τὸ φάει:

Τὸ σκωτάκι τοῦβαλε σ' ἐν' ἀσημένιο πιάτο.
Τὸ σκωτάκι μίλησε, τὸ σκωτάκι λέει.
Ἄν εἶσαι σκύλος φάγε με κι' Ὀβριὸς ἀπέταξε με.
Κι' ἂν εἶσαι κι' ὁ πατέρας μου, σκύψε καὶ φίλησέ με.

Ὁ Ἀνδρόνικος σφάζει τὴν γυναίκα του καὶ ρίχνει τὰ κομμάτια τῆς στὸν μύλο νὰ τὴν ἀλέσει. Κι' ἡ φτερωτὴ τοῦ μύλου λέει:

Ἄλεθε, μύλο μ', ἄλεθε κακῆς κούρβας κεφάλι.
Κάνε τ' ἀλεύρια κόκκινα καὶ τὴν πασπάλη μαύρη,

για νᾶρχονται οἱ γραμματικοὶ νὰ παίρουν για μελάνι·
για νᾶρχονται κι' οἱ ὁμορφες νὰ παίρουν κοκκινάδι.

Γιατὶ αὐτὴ ἢ κατάληξη; Για νὰ τὸ μάθει ὁ κόσμος ὅλος, νὰ κορεσθεῖ ἢ περιέργειά του.
Περιέργεια! Ἄλλο χαρακτηριστικὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ποὺ ἐκφράζεται ἔντονα μὲ τοὺς
δύο ἐρωτηματικούς, σχεδὸν ἀνακριτικούς, ὁμηρικούς στίχους:

Τίς πόθεν εἰς ἀνδρῶν; πόθι τοι πόλις ἠδὲ τοκῆς;
ἢ τι κατὰ προῆξιν; ἢ μαψιδίως ἀλάλησε;

Ποιὸς εἶσαι κι' ἀπὸ ποῦ; Ποιὰ ἢ πολιτεία σου καὶ ποιοὶ οἱ γονιοὶ σου; Ποιὰ ἢ ἀπα-
σχόλησή σου; Ἡ περιπλανιέσαι ἄσκοπα; (δηλαδὴ μήπως εἶσαι ληστής ἢ πειρατής;)

Τὴν ἔντονη περιέργεια, γυναικεία αὐτὴν τὴν φορὰ, τὴν βρίσκομε ἐκφραζόμενη
μὲ χαριτωμένο τρόπο, στὴν κυπριακὴ παραλλαγὴ τοῦ Διγενῆ ποὺ γυρίζει ἀπὸ ἐκστρα-
τεία μ' ἕναν μαγικὸ ταμπουρά καὶ φτάνει στὴν αὐλὴ τῆς ἀγαπημένης του τὴν ὥρα
ποὺ τὴν ἀρραβωνιάζον μὲ ἄλλον. Ὁ Διγενῆς παίζει τὸν μαγικὸ ταμπουρά του καὶ
ὄλοι οἱ παριστάμενοι πέφτον σὲ βαθὺ ὕπνο ἐκτός, φυσικά, ἀπὸ τὴν ἀγαπημένη του,
κι' αὐτὴ, ἀντὶ νὰ χυθεῖ στὴν ἀγκαλιά του ἄλλο δὲν βρίσκει νὰ τοῦ πεῖ παρὰ τοῦτο:

Τσαὶ ποῦ τὸν βρῆκες Διγενῆ, τὸν ταμπουράν τσαὶ παίζεις;

Ἡ περιέργεια συμβαδίζει μὲ τὴν οἰκειότητα πρὸς ὅλους καὶ πρὸς ὅλα, ἄλλο
πανάρχαιο γνώρισμα τοῦ Ἑλληνος, οἰκειότητα ποὺ σοῦ ἐπιτρέπει νὰ λὲς πολλὰ καὶ
ν' ἀπαιτεῖς πολλὰ, ἀλλὰ καὶ σὲ ὑποχρεώνει ν' ἀκοῦς πολλὰ καὶ νὰ δίνεις πολλὰ, συγχὰ
καὶ νὰ χαρίζεσαι. Οἰκειότητα ἀκόμη καὶ πρὸς τὰ θεῖα, εἴτε ἄλλοτε, δταν ὑπῆρχαν
Θεοί, εἴτε τώρα ποὺ ὑπάρχουν Ἄγιοι. Ἄλλοτε ἢ Ἀθηναῖοι ἦσαν Παλλάς, Ἀρεία, Ἰππία
(προστάτενε τ' ἄλογα), Πρόμαχος, Ἐργάνη, Ἀγοραία. Σήμερα ἢ Παναγία εἶναι
Ὀδηγήτρια, Γιάτρισσα, Θαλασσίτρα, Ἀγροῦ. Προστατεύει καὶ τοὺς τρελοῦς,
ἢ Λωλο-Παναγία.

Ἄς πᾶμε πίσω, στὸν Ἀῆγουστο τοῦ 490 π.Χ., κι' ἄς ἀκολουθήσομε τὸν Ἀθη-
ναῖο δρομέα Φειδιππίδην ποὺ πῆγε καὶ γύρισε ἀπὸ τὴν Ἀθήνα στὴν Σπάρτη για νὰ
ζητήσῃ βοήθεια ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτες, γιατί οἱ Πέρσες εἶχαν κιόλας ἀποβιβαθεῖ
στὸν Μαραθῶνα. Καθὼς γύριζε, μὲ τὴν ἀναβλητικὴ ἀπάντηση τῶν Ἐφόρων, καὶ περ-
νοῦσε ἀπὸ τὰ βουνὰ τῆς Ἀρκαδίας, ξεπετιέται μπροστά του, ἀπὸ ἕναν θάμνο, μιὰ
τραγοπόδαρη μορφή. Εἶναι ὁ θεὸς Πᾶν ποὺ τοῦ παραπονιέται ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι τὸν πα-
ραμελοῦν ἀλλὰ ὑπόσχεται νὰ τοὺς βοηθήσῃ, ἂν οἱ Ἀθηναῖοι ἀρχίσουν πάλι νὰ τὸν τι-
μοῦν. Ὁ Φειδιππίδης ἀνακοινώνει στοὺς Ἀθηναίους τὴν ὑπόσχεση τοῦ Θεοῦ κι' αὐ-

τοὶ ἀποφασίζουσιν νὰ τοῦ ἀφιερώσουν ἓνα ἱερὸ ἂν νικήσουν. Ἐκριβῶς ὅπως τὸ «21» ὁ Μακρογιάνης ἱστορεῖ πῶς εἶχε κάνει συμφωνίες μετὰ τὸν Ἀη Γιώργη. Ἴσως ἀπὸ τὴν μάχη τοῦ Μαραθῶνος δημιουργήθηκε τὸ ἐπίθετο πανικός φόβος. Ὅσο γιὰ τὶς συμφωνίες τοῦ Μακρογιάνη, μᾶς θυμίζουσιν τὸ λαϊκὸ λόγιον ὅτι «κι' ὁ Ἅγιος θέλει φοβέρα».

Ἡ δεισιδαιμονία, μορφὴ καὶ αὐτὴ τῆς οἰκειότητος μετὰ τὸ θεῖον, ἀφοῦ σημαίνει συναλλαγὴν μαζὶ του, εἶναι καὶ ἦταν καθημερινὸ στοιχεῖο στὴν ζωὴ τῶν Ἑλλήνων. Μαντεῖα σ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, μάντιες ἐπίσημοι τῆς Πολιτείας, σὰν δημόσιοι ὑπάλληλοι, μάντιες ἰδιωτικοὶ γιὰ ὅσους εἶχαν νὰ πληρώσουν, σὰν τὸν Νικία τὸν Νικηράτου, μάντιες ποὺ συνόδευαν τὸν στρατὸ κι' ἔκαναν θυσίες τῆς τελευταίας στιγμῆς, προτοῦ ἀρχίσει ἡ μάχη. Σπαρτιατικὸς στρατὸς δὲν διάβαινε ποτὲ τὰ σύνορα τῆς Σπάρτης, ἂν οἱ θυσίες δὲν ἦσαν εὐνοϊκῆς καὶ τὶς ὀνόμαζαν «διαβατήρια».

Μετὰ περισσὴ οἰκειότητα καὶ πολλὴ δυσφορία μιλάει ὁ Ἀχιλλεὺς στὴν προστάτιδά του Ἀθηναῖα ποὺ κατέβηκε βιαστικῆ ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο γιὰ νὰ τὸν πιάσει ἀπ' τὰ ξανθὰ του μαλλιά καὶ νὰ τὸν ἐμποδίσει νὰ σκοτώσει τὸν Ἀγαμέμνονα:

Τίπτ' αὐτ', αἰγιόχοιο Διὸς τέκος, εἰλήλουθας;

Τὶ ἦρθες πάλι νὰ κάνεις, κόρη τοῦ ἀσπιδοφόρου Δία;

Ἡ οἰκειότητα ἔχει ὅμως καὶ μιὰ κακὴ πλευρά. Ὁδηγεῖ, σχεδὸν πάντα στὴν ἔλλειψη σεβασμοῦ καὶ ἀποτελεῖ ἓνα στοιχεῖο ποὺ, σὰν διαβρωτικὸ ὄξύ, φθείρει θεσμούς καὶ πρόσωπα. Οἱ Ἕλληνες λογόπαιζαν εἰς βάρος τοῦ Ἀπόλλωνος. Τὸν ἐπονόμαζαν Λοξία, ἐπειδὴ οἱ χρησμοὶ του ἦσαν διαφοροῦμενοι κι' ἐπαιρναν στὸ φιλό ὅσους γύριζαν ἀπὸ τοὺς Δελφούς, ρωτώντας τους: «Τί σοι ἐκιδάρισεν Ἀπόλλων;» Ἀναίδεια ποὺ φέρνει στὴν σκέψη μου τὴν ἀπλοϊκὴ οἰκειότητα τοῦ Καραγκιόζη ὅταν βρίσκεται μπροστὰ στὸν Μεγαλέξανδρο. Σκουντάει τὸν μυθικὸ ἥρωα καὶ τὸν ρωτᾷ: «Ποιὸς εἶσαι;» Κι' ὅταν ἡ πλουμιστὴ κουκλοσκιά ἀποκρίνεται μετὰ στόμφο: «Εἶμαι ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδών!», ὁ Καραγκιόζης, φυσικότητα, ἀπαντᾷ: «Μὲ τούτη τὴν περικεφαλαία ποὺ φορεῖς τρώμαξα νὰ σὲ γνωρίσω!»

Ἄς προσθέσω ὅμως ὅτι ἡ οἰκειότητα αὐτὴ ἀναγκάζει τοὺς σπουδαίους νὰ θυμῶνται τὸν ὀρισμὸ τῆς ἰσότητος ποὺ ἔδωσε ὁ Μονταίν: «Ὅσο ψηλὰ κι' ἂν εἶσαι καθισμένος, κάθεσαι πάντα ἐπάνω στοὺς γλουτούς σου».

Ἡ ἄκρα ὅμως οἰκειότητα εἶναι παράλληλη μετὰ τὸν μεγάλο θαυμασμὸ πρὸς τὸν ἄνθρωπο ποὺ, ἂν καὶ ἐφήμερος, κατορθώνει πράγματα ἐκπληκτικά, χάρις στὴν θεϊκὴ σπῖθα ποὺ ἔχει μέσα του. Τὸν θαυμασμὸ αὐτὸν ἐκφράζει ὁ Σοφοκλῆς μετὰ τοὺς περιφνημονεὺς στίχους του:

«Πολλά τὰ δεινὰ κοῦδέν ἀν-
θρώπου δεινότερον πέλει...

Σ' αὐτὸν τὸν θριαμβευτικὸ αἶνο εἰς δόξαν Ἀνθρώπου, ἀντηχοῦν, ἄξαφνα, δύο στίχοι, σὰν σήμαντρο θλιβερό, πὸν θυμίζουσι τὸν θεατὴ τὴν μοῖρα του. Naί, ὁ ἄνθρωπος κουράζει τὴν γῆ μὲ τὴν δουλειά του, διασχίζει τίς θάλασσες, δαμάζει τὰ ζῶα, κάνει τὰ πάντα, ἀλλά...

....."Aἶδα μόνον
φεῦξιν οὐκ ἐπάξεται.

Μόνο τὸν Ἄδη δὲν μπορεῖ ν' ἀποφύγει.

Οἱ στίχοι αὐτοὶ ἀντηχοῦσαν στὸ θέατρο τοῦ Διονύσου πρὶν ἀπὸ εἴκοσι πέντε αἰῶνες, μπροστὰ σ' ἓνα συνεπαρμένο κοινό. Σήμερα, ταπεινὴ ἠχώ τοῦ ἴδιου θανασμοῦ καὶ τῆς ἴδιας πικρίας, ἠχώ πὸν δὲν εἶναι τόσο μεγαλόπνοη ἀλλὰ εἶναι ἐξ ἴσου συγκινητική, εἶναι τὰ ὅσα λέει ὁ ἔθνικός μας πρωταγωνιστής, ὁ Καραγκιόζης πὸν περιφέρεται στὴν φωτεινὴ του δθόνη πολυμήτης, πειναλὸς ἀλλὰ καὶ σοφός. Βρίσκεται, κάποτε, μὲ τὸν Χατζηαβάτη, στὴν Παγκόσμια Ἐκθεση τοῦ Παρισιοῦ καὶ τοῦτο σημαίνει, ὅτι παρελαίνουν στὴν δθόνη τεράστια καὶ παράξενα σχήματα μηχανῶν πὸν προκαλοῦν τὴν κατάπληξη, τὸν ἐνθουσιασμὸ τοῦ Καραγκιόζη. Φωνάζει, τρέχει ἀπὸ τὸ ἓνα μηχανήμα στὸ ἄλλο, ἐξάπτεται ἀλλ' ἄξαφνα σταματᾷ λαχανιασμένος, τὸ χέρι του πέφτει κατάκοπο καὶ λέει πικρὰ στὸν Χατζηαβάτη: «Τὶ σοῦ εἶναι αὐτοὶ οἱ Φράγκοι! Ὅλα τὰ κάνουν! Μόνο τὸν Χάρο δὲν μποροῦνε νὰ κάνουνε καλά...»

Ὁ Σοφοκλῆς ἤξερε πὼς ὑπάρχουν ὄρια στὴν ἔξαρση καὶ στὸν θανασμό. Ἡξερε πὼς ἡ Νέμεσις ἔχει πάντα στημένο τὸ αὐτὶ καὶ ὁ Δίας τιμωρεῖ τὴν ὑπεροφία:

Φιλέει γὰρ ὁ Θεὸς τὰ ὑπερέχοντα κολούειν.

Σήμερα ἡ ταπεινὴ σκιά τῆς δθόνης ξέρει πὼς δὲν πρέπει νὰ λέει κανεὶς πολλά, γιατί ὁ Χάρος ἀόρατος καὶ σιωπηλὸς ἔρχεται ἀπρόσκλητος. Ὁ μεγάλος τραγῳδὸς καὶ τὸ μικρὸ διασκεδαστικὸ ἀνδρὲϊκελο αἰσθάνονται τὴν ἴδια ἔξαρση καὶ τὴν ἴδια πίκρα. Καὶ εἶναι, αὐτά, σὰν νὰ ξαναπαίρνει τοὺς φθόγγους μιᾶς ἐξαιτίας μουσικῆς, ἓνα ὄργανάκι τῆς γειτονιάς, πὸν ἀποτολμᾷ νὰ τοὺς ξανατραγουδήσει μὲ τὴν ταπεινὴ φωνή του καὶ τὸν ἀπλοῖκό ἀλλὰ πολὺ συγκινητικὸ τρόπο του, ἐπιμαρτυρία τοῦ ἴδιου πάντα ἄγχους πὸν συναισθάνεται ὁ ἄνθρωπος ὅταν στοχάζεται τὴν μοῖρα του.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 6ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1986

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΡΥΠΑΝΗ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. **Κωνσταντῖνος Μπόνης**, παρουσιάζων τὸ κατωτέρω βιβλίον, λέγει τὰ ἑξῆς:

Ἡ Ἀκαδημία πολλάκις ἐπήνεσε καὶ ἐξῆρε τὴν σημασίαν ὀρισμένων ἐκ τῶν ἐκδιδομένων ὑπ' αὐτῆς ἔργων. Μερικοὶ δὲ συνάδελφοι παρουσίασαν ἀναλυτικῶς ἔργα ἀξιόλογα ποῦ ἦσαν καρπὸς τοῦ μόχθου ὀρισμένων Ἀκαδημαϊκῶν. Τὴν κατ' ἔθος καλὴν αὐτὴν ἀρχὴν, ἐσκέφθην νὰ ἀκολουθήσω καὶ ἐγὼ διὰ τινὰ ἔργα συναδέλφων, τὰ ὁποῖα μοῦ ἔκαμαν ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν.

Τὸ πρῶτον ἔργον ποῦ ἔχω τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσω εἰς ὑμᾶς, κύριοι συνάδελφοι, εἶναι τὸ ἐκ 529 σελίδων «**Ἀ φ ι ἔ ρ ω μ α σ τ ῆ ῤ ε σ σ α λ ο ν ί κ η**» τῆς «**Νέας Ἑστίας**», Χριστοῦγεννα 1985. Τὸ ὀγκῶδες τοῦτο ἔργον εὔρε τοιαύτην ἀπήχησιν, ὥστε μετὰ χαρᾶς ἐπληροφορήθην ὅτι, ἐξαντληθείσης τῆς πρώτης ἐκδόσεως ἐκ 3.000 χιλιάδων ἀντιτύπων, ἤδη ἤρχισεν ἡ ἐκτύπωσις τῆς δευτέρας ἐκδόσεως. Τὸ ἔργον ὀφείλεται εἰς τὴν ἔμπνευσιν, τὸν ἐθνικὸν παλμὸν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ ἀγαπητοῦ συναδέλφου καὶ Νέστορος τῆς Λογοτεχνίας κ. Πέτρου Χάρη. Οὗτος, προκειμένου νὰ προσφέρῃ εἰς τὸ πολὺ δημόσιον, «Ἕλληνας καὶ ξένους, ἐπάξιον χαριστήριον τόμον εἰς τὴν πανηγυρίζουσαν τὰ 2300 χρόνια τῆς γενέσεώς της ἐνδόξου πόλεως τῆς Θεσσαλονίκης, δὲν ἐφείσθη κόπων καὶ δαπανῶν πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ προκαθορισθέντος εὐγενοῦς σκοποῦ του.

Τὸ ἔργον εἶναι συλλογικόν. Δόκιμοι δὲ συγγραφεῖς, ἐπιστήμονες παντὸς κλάδου, ἄνθρωποι τῶν γραμμῶν καὶ τῶν τεχνῶν, λογοτέχνη καὶ ποιηταί, ἱστορικοὶ καὶ πολλοὶ τῆς λαϊκῆς μούσης θεραπευταὶ συνειργάσθησαν διὰ νὰ περατωθῇ ὁ πολύμοχος καὶ πολύκαρπος «ἀφιερωτικὸς» τόμος εἰς τὴν ἐνδοξὸν πόλιν τῆς Θεσσαλονίκης, ἡ ἱστορία καὶ τὰ ἔργα τῆς ὁποίας συγκινοῦν σήμερον τὸ Πανελλήνιον. Ὁ κ.

Χάρης δηλοῖ εἰς τὸν πρόλογόν του, ὅτι ἐθεώρησε ὡς «ἐθνικὸν» τὸ καθήκον, ὅπως ἀφήσῃ (διὰ τοῦ ἔργου) τὴν ἔρευαν «νὰ περάσῃ μέσα ἀπὸ αἰῶνες καὶ πολιτισμοὺς καὶ νὰ δειξῇ πόσο ἑλληνικὴ, πόσο καθαρὰ καὶ ἀσυμβίβαστα ἑλληνικὴ, ἔμεινεν ἡ Θεσσαλονίκη σ' αὐτὰ τὰ 2300 χρόνια!»! Καὶ ἐπέτυχε πράγματι τοῦ εὐγενοῦς σκοποῦ του. Μόνον οἱ ἐπαύοντες εἶναι εἰς θέσιν νὰ κρίνουν ὅλα τὰ συμπαρομαρτοῦντα προβλήματα τῆς αὐτῆς συλλογικῆς ἐκδόσεως ὀγκώδους τόμου διὰ τὴν περισυλλογὴν, τὴν μεθοδικὴν κατὰταξιν τῆς ὕλης, τὴν ἀξιολόγησιν ἐκάστης μελέτης διὰ τὴν ἀνάλογον θέσιν, τὸν ἔλεγχον τοῦ περιεχομένου, τὰς διορθώσεις τῶν δοκιμίων, μέχρι τοῦ «τυπωθῆτω».

Ἡ «Νέα Ἑστία» εἶναι λογοτεχνικὸν Περιοδικόν. Ἐν τούτοις ὁ κριτικὸς καὶ ρέκτης Διευθυντὴς καὶ ἐκδότης, πέραν τῆς λογοτεχνικῆς παρουσίας τῶν πάσης φύσεως λογοτεχνικῶν δοκιμίων ἐκ τῆς πεζογραφίας καὶ ἐκ τῆς ποιήσεως, ἐπέτυχε νὰ προσδώσῃ εἰς τὸν «ἀφιερωτικὸν» τόμον διὰ τῶν ἐκλεκτῶν συνεργατῶν του, πολύσοφον εἰκόνα τῆς ὅλης ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον πολιτιστικῆς ἐξελίξεως τῆς Θεσσαλονίκης. Οὕτω πως καὶ οἱ ἀναγνώσται τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος, θὰ δύνανται νὰ παρακολουθήσουν καὶ νὰ θαυμάσουν τὸν πολιτισμὸν τῆς ἐνδόξου πόλεως τῆς Θεσσαλονίκης, ὑπὸ τὰς ποικίλας ἰδιομορφίας καὶ ἐκδηλώσεις του. Γράμματα, Τέχναι, Μνημεῖα, παντοῖαι Ἀριστεῖαι εἰς πολυχρόνιους Ἀγῶνας ἐναντίον διαφόρων ἐπιβούλων ἐχθρῶν καὶ φθονερῶν ζηλωτῶν τοῦ Μεγαλείου τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης, ἀποτελοῦν ἀσφαλῶς ζῶντα τεκμήρια παγκοσμίου ἀνταγείας καὶ κλέους. Ἡ βασιλεὺς καὶ νύμφη τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου Θεσσαλονίκη προβάλλει καὶ σήμερον ὅ,τι ἐκλεκτὸν ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος της, διὰ τῶν Μνημείων της, ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ, ἀλλὰ καὶ τὰς συγχρόνους πνευματικὰς, ἐπιστημονικὰς, καλλιτεχνικὰς, λογοτεχνικὰς, μνημειακὰς καὶ ποικίλας ἄλλας ἐπιτυχίας, πού εἶναι ἐπιτεύγματα τοῦ προοδευτικοῦ καὶ ἀκαταπονήτου πνεύματος τοῦ ἡρωικοῦ λαοῦ της.

Οἱ 54 συνεργάται, ἐπίσημοι καὶ ἀνεγνωρισμένοι πνευματικοὶ συνεργάται τοῦ «ἀφιερωτικοῦ» τόμου, εἶναι ἄξιοι συγχαρητηρίων, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης, δι' ὅσα ἕκαστος ἐκ τῆς εἰδικότητός του προσέφερον πρὸς ἔξαρσιν καὶ ἀνάδειξιν τῆς πολυμνήτου πόλεως. Εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ὀφείλεται τὸ μέγα ἐκπολιτιστικὸν ἔργον εἰς τοὺς ἀμορφώτους σλαβικοὺς λαοὺς διὰ τῶν μεγάλων τέκνων αὐτῆς, τοῦ Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου τὸν Θ' αἰῶνα! Τὴν Θεσσαλονίκην ἐπεσεκέφθησαν διὰ νὰ τὴν θαυμάσουν ἄνδρες σοφοὶ καὶ σπουδαῖοι, ὅπως ὁ Κικέρων καὶ ὁ Λουκιανός. Τὴν Θεσσαλονίκην ἐξύμνησαν συγγραφεῖς καὶ ἐπιγραμματοποιοί. Τὴν Θεσσαλονίκην ἀνέδειξαν οἱ ἱστορικοὶ, παρακολουθήσαντες ὅλα τὰ πεδία τῶν δραστηριοτήτων της. Π.χ. τὸ ἐμπόριον, τὰ Μνημεῖα της, τοὺς Ἀγῶνας της καὶ ἰδιαιτέρως τὸν Μακεδονικὸν Ἀγῶνα. Οἱ συνεργάται τοῦ τόμου περιέγραψαν μὲ παραστατικὸτητα καὶ γλαφυρότητα τὰ κατορθώματα τῆς ἐποχῆς μας, ὅπως εἶναι ἡ ἴδρυσις καὶ ἀνάπτυξις τοῦ Πανεπιστημίου.

ου της, τὰ Μουσεῖα της, οἱ Ναοὶ της, μὲ προσεξάρχουσαν τὴν ἱστορίαν τοῦ φιλοπόλιδος Πολιούχου Ἀγίου Δημητρίου καὶ τοῦ Ναοῦ του. Ἀκόμη καὶ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν λίαν ἀξιόλογον ἱστορίαν τῆς πόλεως ἐν συντομίᾳ δὲν παρέλειψε νὰ διαπραγματευθῇ ὁ εἰδικὸς Καθηγητῆς. Λογοτεχνία καὶ λογοτέχναι, Ποίησις καὶ ποιηταί, Πεζογραφία καὶ πεζογράφοι, Τέχνη καὶ καλλιτέχναι, Μουσεῖα καὶ Θέατρα, συγγράμματα καὶ συγγραφεῖς, ἡ Διεθνὴς Ἐκθέσις καὶ αἱ ποικίλαι καλλιτεχνικαὶ ἐκθέσεις, Ζωγραφικὴ καὶ ζωγράφοι, ἡ Ἀρχαία, ἡ Μεσαιωνικὴ καὶ ἡ σύγχρονος Θεσσαλονικὴ εὔρον πάντα τὰ ἀνωτέρω τοὺς ἐπαινετικούς ἐκφραστάς ἀπὸ τοὺς δοκίμους πνευματικούς συνεργάτας τοῦ «ἀφιερωτικοῦ» τόμου. Καὶ τοιουτοτρόπως, ἐν τῷ τόμῳ καὶ διὰ τοῦ τόμου ἀναπτύσσεται ἐν πανόραμα τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐνδόξου μεγαλουπόλεως, τῆς ἀείποτε Ἑλληνικῆς, τῆς ἀείποτε φιλοθρήσκου κατὰ τὴν Ἀρχαιότητα, καὶ φιλοχρίστου καὶ ὀρθοδόξου ἀπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου μέχρι σήμερον. Τὸ πανόραμα λοιπὸν τοῦ τόμου τῆς «Νέας Ἑστίας» δίδει γεῦσιν τινὰ τοῦ περιεχομένου του εἰς πάντα ἀναγνώστην διὰ νὰ γνωρίσῃ τὴν ἑλληνικὴν Θεσσαλονικὴν πάλαι τε καὶ νῦν. Διὸ δικαιῶται νὰ καυχᾶται ὁ ἐμπνευστῆς καὶ ρέκτης τοῦ ἐκλεκτοῦ ἔργου. Ὁ ἀγαπητὸς καὶ ἐκλεκτὸς συναδέλφος εἶναι ἄξιος τιμῆς καὶ ἀναγνωρίσεως διὰ τὸ ἔργον, μεγάλης ἱστορικῆς, ἀλλὰ καὶ ἐθνικῆς ἀξίας καὶ σπουδαιότητος.

Στὴ συνέχεια ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Παναγιώτης Κανελλόπουλος λέγει τὰ ἑξῆς:

Συμμερίζομαι ἀπολύτως ὅσα εἶχε τὴν καλὴ ἐμπνευση νὰ πεῖ ὁ ἀγαπητὸς συναδέλφος κ. Μπόνης γιὰ τὸ «Ἀφιέρωμα στὴ Θεσσαλονικὴ» τῆς Νέας Ἑστίας ποῦ ἐκδόθηκε τὰ Χριστούγεννα τοῦ περασμένου ἔτους, εἰδικότερα μάλιστα καὶ ὅσα εἶπε ἐξαίροντας τὴ μεγάλη προσφορὰ τοῦ ἀγαπητοῦ συναδέλφου μας κ. Πέτρου Χάρη στὰ νεοελληνικὰ Γράμματα. Μὲ τὴ στιλπνὴ καθαρεύουσα ποῦ διακρίνει τὸ λόγο του —δὲν εἶναι πάντοτε στιλπνὴ ἢ καθαρεύουσα, ὅπως δὲν εἶναι πάντοτε ὠραία ἢ δημοτικὴ— ὁ κ. Μπόνης ἐξῆρε τὸ ἔργον τῆς «Νέας Ἑστίας», ποῦ ὑπηρετεῖ καὶ προάγει ἐπὶ 60 χρόνια τὴ δημοτικὴ γλῶσσα. Αὐτὴ ἦταν μιὰ πολὺ ὠραία πράξις. Καὶ εἶπα, ὅτι ὑπῆρξε καλὴ ἢ ἐμπνευσή του νὰ μιλήσῃ καὶ νὰ ἐπαινέσῃ τὸ «Ἀφιέρωμα στὴ Θεσσαλονικὴ» τῆς Νέας Ἑστίας, ἔργον τοῦ ἀκαταπόνητου κ. Πέτρου Χάρη, ὁ ὁποῖος —ἀς μοῦ ἐπιτραπεῖ νὰ ἀποκαλύψω ἔτσι ἐμμέσως τὴν ἡλικία του— μπῆκε μαζί μου ὡς φοιτητῆς στὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν τὸ 1919, γιὰ νὰ μείνῃ καὶ νὰ καταγραφεῖ στὰ Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας μας ὁ δίκαιος αὐτὸς ἔπαινος.